

שיעור מספר 5*
24 - 30 אוקטובר

צרות נוספות לנביא

שבת אחר הצהריים

קיראו את הפרקים והפסוקים הבאים לקראת שיעור השבת השבועי:
ירמיהו 14, 15, 23; ירמיהו 20; מעשי השליחים 2: 37; איוב 3;
ירמיהו 1-10, 18: 1-23.

פסוק לשינון: "פִּתִּיתֶנִי יְהוָה וְאָפַת חֲזַקְתִּנִּי וְתוֹכַל הֵייתִי לְשָׁחֹק כָּל-הַיּוֹם בְּלֵה
לַעַג לִי." ירמיהו 7: 20.

אחד הדברים שכל מי שהלך אחרי ה' לכל פרק זמן למד, הוא שלהיות מאמין בישוע ולבקש לעשות את רצונו לא מבטיח חיים קלים. אחרי הכל, כפי שנאמר לנו, "וְאִמְנֵם כָּל הָרוּצִים לַחַיּוֹת חַיִּי חֲסִידוֹת בְּמִשְׁיחַ יִשׁוּעַ, יִדְרָפוּ" (טימוטי ב' 3: 12). זוהי אמת שירמיהו בוודאי למד על בשרו. יחד עם זאת, מה שאמונתנו יכולה לעשות בשבילנו בשעת מבחן זו, זה לתת לנו הבנה נרחבת יותר שעל יסודה נעמוד יציבים במאבקינו. כלומר, כשסבל ונסיונות לא הוגנים ולא צודקים באים (וללא ספק, כל-כך הרבה מהם לא הוגנים ולא צודקים), אנו לא צריכים להישאר עם תחושה של חוסר משמעות וחוסר תכלית כפי שאנשים שאינם יודעים את אלוהים מרגישים לעתים תקופות. אנו יכולים לדעת משהו מהתמונה הגדולה העולה מן הכתובים, והתקווה המוחלטת שאלוהים מציע לנו, ולא משנה כמה עגום ההווה, עדיין, מהמידע הזה והתקווה שקיבלנו אנו יכולים לשאוב כוח. למרות שירמיהו ידע משהו בהקשר זה, הוא שכח מכך מדי פעם והתמקד רק בצרותיו.

* לימדו את השיעור השבועי לקראת שבת ה-31 אוקטובר.

כוהנים ונביאים כופרים

אלפיים וחמש מאות שנה מפרידות ביננו החיים כיום לבין אלו שחיו בזמנה של ממלכת יהודה, ואולי עוד יותר רחוקים אנו מבחינה תרבותית וחברתית, שקשה לנו להבין את כל מה שקרה בתקופה זו. בעת קוראנו את התנ"ך, במיוחד את האזהרות והאיומים הנוקשים שאלוהים השמיע כנגד האנשים, הרבה אנשים חושבים שאלוהים מצטייר כאן כקשה, אכזרי, ונקמן. זוהי הבנה שגויה, המבוססת רק על קריאה שטחית של הכתוב. במקום זאת, מה שמגלה התנ"ך זה בדיוק מה שגם עושה הברית החדשה: אלוהים אוהב את האנושות ורוצה להצילה, אבל הוא לא מכריח אותנו לעשות משהו כנגד רצוננו. אם אנו רוצים לעשות רע, גם אם הוא מפציר בנו לא לעשות זאת, אנו חופשיים לבחור במה שנרצה. חשוב שנזכור לא רק את מה שעלול לנבוע מהחלטותינו אלא גם שהוזהרנו על תוצאות אלו מראש.

מה היו חלק מהרעות החולות שבהן טיפל הקב"ה ביהודה? מה היו חלק מהרעות החולות שהגידם יצא הנביא? (ירמיהו 23: 14, 15; 26-31: 5)

התיאור הארוך והמייגע של העוולות שהוצגו כאן הוא רק דוגמא קטנה של החטאים בהם חטא עמו של אלוהים. גם הכוהנים וגם הנביאים היו כופרים, אירוניה מדהימה בהתחשב בכך שהכוהנים היו אמורים להיות נציגיו של אלוהים, והנביאים אמורים היו להיות דובריו. וזו הייתה רק תחילת הבעיות שאיתם התעמת ירמיהו. הרעות החולות שהוצגו כאן באות במגוון רחב. כפירה של מנהיגים רוחניים זה דבר אחד, אבל הם גם החטיאו אחרים: **"וּבְנֵי יְרוּשָׁלַם רְאִיתִי שְׁעֵרוֹתָ נְאוֹף וְהֵלֵךְ בְּשֶׁקֶר וְחָזְקוּ יְדֵי מְרֵעִים לְבִלְתִּי-שָׁבוּ אִישׁ מִרְעֵתוֹ הָיוּ-לִי כָּלֶם פְּסָדִים וַיִּשְׁבִּיָה פַעֲמֶיהָ"** (ירמיהו 14: 23). גם כאשר מזהיר ה' על פסק הדין הקרוב, הנביאים אומרים להם שלא כך יהיה. בינתיים, ככל שגדל המרחק בינם לבין אלוהים, הם שכחו גם את הטפת המוסר לטיפול ביתומים והגנה על העניים (ירמיהו 5: 28). האומה היהודית התרחקה מאלוהים בכל צורה אפשרית והרבה מכך מהתנ"ך. הספרים הנבואיים בתנ"ך, מתעדים את אלוהים המבקש לקרוא לאנשיו הסוררים לחזור אליו. כלומר, למרות כל הרעות החולות הללו, הוא עדיין היה מוכן לסלוח להם, לרפא אותם, ואפילו לשקם אותם. אבל אם הם סירבו, מה ניתן עוד לעשות?

ירמיהו במִהְפֹּכֶת

תפקידם של הנביאים תמיד היה להעביר את המסר של אלוהים, ולא למנות את מספר האנשים שקיבלו או דחו אותו. באופן כללי, מספרם של אלה שמקבלים את מה שהנביאים מטיפים נמוך. לדוגמא, אם כי לא ניתן לנו לדעת כמה אנשים חיו בזמנו של נח, סביר להניח שהרוב לא היה פתוח במיוחד לרעיון, בהתחשב במספר הקטן שנכנס לתיבה. הדפוס הזה נראה לכל אורך ההיסטוריה המקראית.

קיראו את ירמיהו 6:1-20. כיצד התקבל המסר מירמיהו?

בכדי להבין טוב יותר את מה שקורה כאן, עדיף לקרוא בדיוק את שניבא ירמיהו, המילים שהביאו אותו לצרות עם פקיד כזה גבוה. בירמיהו 19, נמצאת חלק מהנבואה: **”יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל ... מִבֵּיא רָעָה עַל-הַמָּקוֹם הַזֶּה”** (ירמיהו 3: 19), **”וְהַפְּלִתִים בְּחָרֵב לִפְנֵי אֵיבֵיהֶם וּבִיד מִבְּקֹשֵׁי נַפְשָׁם וְנִתְתִי אֶת-נִבְלָתָם לְמֵאֵל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבְהֵמַת הָאָרֶץ”** (ירמיהו 7: 19), **”וְהֶאֱכַלְתִּים אֶת-בָּשָׂר בְּנֵיהֶם וְאֶת בָּשָׂר בְּנֵיתֵיהֶם וְאִישׁ בָּשָׂר-רֵעֵהוּ יֹאכְלוּ”** (ירמיהו 9: 19). למרות שאף אחד לא יכול היה להיות שמח מדי להיות במרכז של נבואה שכזו, כמנהיג, נעלב פִּשְׁחור במיוחד. כמו רוב האנשים, התגובה הראשונית שלו הייתה לדחות את המסר; אחרי הכל, מי ירצה להאמין במשהו כל-כך נורא? יותר מזה, פשחור ניצל את מעמדו ועשה את הטעות של הענשת השליח. הוא הורה להכות את ירמיהו על-פי חוק (דברים 3-1: 25) ונעל אותו במִהְפֹּכֶת. למרות ששיחרר אותו פשחור יום למחרת, החוויה הכואבת והמשפילה הזו לא עצרה את ירמיהו מלהמשיך לשאת את נבואתו, הפעם לא רק כנגד יהודה אלא במיוחד נגד פשחור ובני משפחתו. לא עבר זמן רב, וגורלו של פשחור ומשפחתו היו לדוגמא מזעזעת לכל מי שראה אותם בכבלי השבי. זהו גם המקום הראשון בספר ירמיהו שבהל מוזכרת כמקום הגלות. (הפרקים, ואפילו חלקי הפרקים, לא נמצאים בסדר כרונולוגי).

תארו לעצמכם שתשמעו נבואה שכזאת נגדכם. מה אתם חושבים שתהיה התגובה הראשונית שלכם, בניגוד למה שהיא אמורה להיות? (ובכל מקרה, מה היא צריכה להיות?)
(ראו מעשי השליחים 2: 37).

כַּאֲשֶׁר בְּעֶרְתָּ עֵצֶר בְּעֶצְמָתִי

המילים הקשות של ירמיהו לפשחור ולאומה (ירמיהו 6:4-20) לא היו מילותיו של ירמיהו; הם לא נאמרו מתוך כעס על שננעל במִהֲפֶכֶת ליום. היו אלה מילותיו של אלוהים שניתנו לירמיהו להעביר לעם. אולם המילים שבאו אחר כך, באו ישירות מליבו של ירמיהו, ועדיין נכתבו בהשראת רוח הקודש. זוהי זעקה מעומק לבו של אדם שפשוט סובל מהמצב בו הוא נמצא והוא בוכה על כך.

קיראו את ירמיהו 14:7-20. מה אומר הנביא? מה זה בא ללמד אותנו על אנושיותו, והאנושיות שלנו?

בתחילה נראים דבריו כמעט כחילול קודש. ניתן לתהות מדוע הוא טוען שאלוהים ירמה אותו, כאשר כבר מתחילה הזהיר אותו ה' שהוא עתיד לעמוד בפני התנגדות עזה. עם זאת הוא מתלונן, **"כִּי-מִדֵּי אֲדַבֵּר אֲזַעַק חֲמָס וְשֵׁד אֶקְרָא כִּי-הִיא דְבַר-יְהוָה לִי לְחַרְפָּה וּלְקֶלֶס כָּל-הַיּוֹם"** (ולא פלא שהאנשים נגדי).

יחד עם זאת, מהי המשמעות המכרעת של מה שהוא אומר בפרק 20 פסוק 9?

ירמיהו היה רוצה לוותר ולהפסיק להטיף, אבל דבר אלוהים היה כאש בליבו ובעצמותיו. איזו מטאפורה רבת עוצמה של אחד שידע את ייעודו, ולמרות הכאב האישי, נחוש היה בדעתו להמשיך ביייעודו, יהיה אשר יהיה. (אנו מוצאים מחשבות דומות שנכתבו בעמוס 3:8, ובקוריתיים א' 16:9). בכל הפסוקים הללו אנו רואים את המאבק שעמד בפני ירמיהו; אנו יכולים לראות את העימות הגדול משתולל מחוץ וגם מבפנים. רגע אחד הוא משבח את אלוהים על שהציל את הנזקקים מהרשעים; וברגע הבא (כפי שנראה מחר), הוא מקלל את היום שבו נולד.

מדוע זה כל-כך חשוב, במיוחד בנסיבות אימות, לשבח את אלוהים ולהדגיש את כל הדרכים שבם הוא גילה את אהבתו אלינו?

“אָרוֹר הַיּוֹם”

אפילו המבקרים החריפים ביותר של התנ"ך יצטרכו להודות ולוותר על נקודה עיקרית: התנ"ך אינו מסווה חולשות ונקודות תורפה של אף אדם. למעט בן האלוהים שהיה חף מחטא ודופי, מספר קטן של דמויות תנ"כיות מוצגות בפרטי פרטים במקרא מבלי לחשוף את חולשותיהם וליקוייהם. כך גם כלפי הנביאים. כפי שנאמר קודם, האלוהים שהנביאים האלה שירתו מושלם הוא; אולם הנביאים ששירתו אותו היו רחוקים מלהיות מושלמים. כמו כולנו, הם היו חוטאים, ובצורך של צדקת המשיח לזיכוי להם על-ידי אמונה (ראו רומיים 22: 3). מנוח ועד לשמעון, וכל אלה שחיו ביניהם, כולם היו נפגעי חטא-יצורים שתקוותם היחידה הייתה, כדברי אלן ג'יי וייט, ללכת לפני ה' ולומר: "אין לי סגולה או טוב שבאמצעותם אוכל לדרוש גאולה, אולם מציג אני לפני אלוהים את דמו המכפר על-כל של השה התמים (בלי דופי) של אלוהים, שלוקח את חטא העולם. זה הטיעון היחיד שלי. שמו של ישוע נותן לי גישה לאב. אוזנו, לבו, פתוחים הם לתחינה הקלושה שלי, והוא מספק את צרכי העמוקים ביותר" (אמונה ומצוות עמ' 106).

קיראו את ירמיהו 18-14: 20. מה אומר לנו הקטע הזה על מצבו הנפשי של הנביא בנוגע לבעיותיו האישיות?

דבריו כאן כמובן מזכירים לנו את איוב שהיה במצב הרבה יותר גרוע מירמיהו (ראו איוב 3). למרות שהיה לירמיהו הביטחון שהוא עושה את רצונו של אלוהים, וההבטחה כי ה' היה עימו, בשלב זה, הכאב על מצבו הנוכחי כילה אותו. לא משנה מה הייתה ההבנה האינטלקטואלית שלו על מהות האמת, ברגע זה מצבו התגבר עליו. לפעמים אנשים רבים עלולים למצוא את עצמם במצב דומה: ייתכן והם יודעים אינטלקטואלית את כל הבטחותיו של אלוהים, אבל הם כל-כך המומים מצער וכאב שהבטחות אלה נדחקות לרקע, וכל מה שהם יכולים להתמקד עליו הוא סבלם המייד. זו תגובה מובנת; זה לא אומר שהיא נכונה, אבל אפשר להבין. מה שאנו רואים כאן שוב זה את האנושיות של ירמיהו, שהיא דומה לאנושיות של כולנו.

האם אי פעם הרגשתם כפי שירמיהו הרגיש בקטע שקראנו? אם כן, מה למדתם מניסיון זה שיכול לעזור לכם להתמודד עם רגשות אלה טוב יותר, בפעם הבאה שאתם מרגישים כך?

תוכניות נגד הנביא

קיראו את ירמיהו 10-18:1 אילו עקרונות חשובים על פרשנות נבואית אנו מוצאים?

באותם פסוקים, מהם העקרונות הרוחניים המכריעים שנוכל גם למצוא?

למרות כל הרוע, ה' עדיין מוכן לתת לאנשיו הזדמנות להתחרט ולחזור בתשובה. לפיכך, גם כאן אנו רואים את חסדו של אלוהים מוצע למי שמוכן לקבל. אפילו עכשיו, עדיין יש להם זמן מספיק לחזור בהם, למרות כל מעשיהם. בפסוקים אלה נוכל לראות גם את ההתניה של נבואות רבות: אלוהים אומר שהוא יעשה דבר מה, שלעתים קרובות משמעו להביא עונש. אבל אם האנשים יתחרטו ויחזרו בתשובה, הוא לא יעשה את מה שהוא אמר שיעשה. מעשיו מותנים בתגובתם של אנשיו. מדוע שאלוהים ינהג בצורה אחרת מזו? הוא לא היה נוזף ומוכיח את אנשיו לחזרה מדרך רשעים ולאחר מכן עדיין מביא עונש עליהם אם הם חזרו בתשובה והפכו מדרך הרעה. במקרים כאלה, הוא לא יעניש, וכך הוא אומר במפורש בפסוקים האלה.

קיראו את ירמיהו 23:18-18. באילו סיבות ניתלים האנשים במה שהם רוצים לעשות לירמיהו? מהי התגובה האנושית מאוד של ירמיהו?

ירמיהו לבטח היה מתוסכל לחלוטין מהאנשים שגינו אותו ותקפו אותו באומרם: "לכו ונחשבה על-ירמיהו מחשבות פי לא-תאבד תורה מפהו ועצה מכם ודבר מנביא." (פס' 18). כמה מטעה יכול הלב להיות, איזו הונאה עצמית!

איזה לקחים אנו צריכים ללמוד על הזהירות שבה אנו צריכים לנקוט בעשיית דברים 'בשם האדון'? הביאו תשובתכם לכיתה בשבת.

חומר נוסף למחשבה: בירמיהו 17:11-18, אנו מוצאים שאלוהים אומר לאנשיו להפסיק לעשות את הדברים שהם עושים. בפסוק 11 כתוב: **"שׁוּבוּ נָא אִישׁ מְדַרְכּוֹ הַרְעָה וְהִיטִיבוּ דְרָכֵיכֶם וּמַעַלְלֵיכֶם"**. ובפסוק 12 בעצם, אלוהים אומר שהוא כבר יודע שהם לא יקשיבו לאזהרותיו ובקשותיו אלא שהם ימשיכו ללכת **"אַחֲרַי מִחֲשָׁבוֹתַי וְנִלְדָּו וְאִישׁ שְׁרָרוֹת לְבוֹ-הַרְעָה נַעֲשֶׂה"**.

בהמשך אומר אלוהים את מה שהוא יעשה בגלל אי הציות שלהם. זהו אחד ממקומות רבים בתנ"ך שמראים כי הידיעה המוקדמת של אלוהים על הבחירות החופשיות שלנו בשום אופן לא פוגע בבחירה החופשית. והרי למה שאלוהים יתחנן בפניהם לחזור בהם מהרוע שלהם אם לא היה להם את החופש לציית לו? ולמה שהוא יעניש אותם על שלא צייתו לו אם לא היה להם החופש לציית? מה שברור הוא שהקב"ה ידע בדיוק מה הבחירה שלהם תהיה עוד לפני שהם גיבשו את ההחלטה. אמת חיונית זו נראית גם בספר דברים למשל: 21-16:31

עוד לפני שנכנסו בני-ישראל לארץ המובטחת, ה' אומר למשה שהוא יודע שיבוא יום וישראל **"פְּנָה אֶל-אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעַבְדוּם וְנֶאֱצַוְנִי וְהִפַּר אֶת-בְּרִיתִי"**. דברים 20:31. הנה עוד הוכחה לכך שהידיעה המוקדמת של אלוהים על הבחירות שלנו אינה פוגעת בחופש שיש לנו לגבש החלטות אלה.

שאלות לדיון:

1. חישבו עוד על השאלה האחרונה בסוף השיעור של יום חמישי. מי לא שמע אנשים אומרים שהם עושים כך וכך, כי 'אלוהים אמר' להם? (מה תוכלו לומר למישהו שאומר את זה?) למרות שאין ספק שאלוהים יוביל אותנו, באיזה דרכים נוכל לוודא שהם באמת מאלוהים? ירמיהו אמר כי דבר ה' היה **"כָּאֵשׁ בְּעֶרְתַּי עֶצֶר בְּעֶצְמֹתַי"**. כיצד נוכל גם אנו לשמור על האש הבוערת בתוכנו?
2. מה נוכל למצוא בפסוקים שקראנו השבוע שיכול לעזור לנו להבין מה מעורב בתחייה והתחדשות רוחנית? (האם לא זה מה שרצה אלוהים לעשות בקרב אנשי יהודה?) לדוגמא, מדוע התחושה של החטא שלנו כל-כך חשובה לתחייה? מדוע חייב קורבן המשיח והתקווה שהוא מציע, להיות מרכזיים להתחדשות הרוחנית גם כן?